5.4

De Veluwenaar

De boerenbevolking door de ogen van notabelen en reizigers

Over de landbouwpraktijk, de huisvesting of de armoede van de 'gewone' Veluwenaar zijn voldoende bronnen beschikbaar om een betrouwbaar beeld te schetsen. Voor een beeld van de denkwereld en het karakter van de Veluwenaar zijn veel minder bronnen voorhanden en zijn we aangewezen op de – vaak gekleurde – verslagen van romantische wandelaars en schilders en van de gegoede burgerij. Toch ontstaat hieruit een beeld van de gebruiken, de feesten en het gedachtegoed van de Veluwse plattelandsbevolking.

Markt te Nunspeet. Jaap Hiddink (1910-2000). Collectie gemeente Nunspeet.

Marktdag in Nunspeet, jaartal onbekend.[284]

Karakterschets

In hun jaarverslagen en brieven schetsten veel Veluwse burgemeesters de situatie in hun gemeente en besteedden daarbij ook geregeld aandacht aan de toestand van het boerenvolk. Vaak was het beeld dat daaruit naar voren kwam, weinig positief. Burgemeester Campegius Lambertus Vitringa van Ermelo beschreef in een brief aan de Commissaris van de Koning het boerenvolk in zijn gemeente als 'een stijve onbedreven Overveluwsche boer, geheel onder invloed van geestelijk gezag.'[262] Zijn zoon Herman Hendrik Vitringa, die zijn vader als burgemeester opvolgde, had evenmin een hoge dunk van de bevolking van zijn gemeente: bekrompen, onbeschaafd, onzindelijk, vol van hartstocht en baatzucht.[263]

De burgemeester van Barneveld, mr. C.A. Nairac, was genuanceerder. Hij was een kenner van de Veluwe en schreef in 1878 een karakterschets van de Veluwenaar.[264] Nairac vroeg zich af welke invloed de schrale grond van de Veluwe op de karaktervorming van haar inwoners had, te meer daar de Veluwenaar sterk gebonden leek aan de plek waar hij geboren was,[265] – een constatering waarin burgemeester Herman Hendrik Vitringa zich goed kon vinden, omdat de arme inwoners van zijn gemeente er maar niet toe te bewegen waren zich elders te vestigen. De Veluwenaar moest taai zijn, wilde hij de lange dagen – 'te lange dagen' – op het land met ploegen, eggen, mesten en zaaien vol kunnen houden. 'Aftobben', noemde Nairac dat. De houding van de boer maakte dit zichtbaar: rug en benen waren vroegtijdig gekromd.[266] 'Het gedwongen verkeer in de stille natuur,' schreef Nairac, 'bijna vreemd aan maatschappelijke omgang; het in 't zweet des aanschijns verdienen van even dagelijksch brood, zonder vooruitzigt op betere tijden; dit alles moet noodwendig invloed oefenen op karaktervorming en handelen.'[267]

Zuinigheid

Zuinigheid, soms aangeduid met bekrompenheid, was volgens Nairac dan ook een karaktertrek van de landbouwer – en gezien de slechte opbrengst van de grond, zelfs een levensvoorwaarde. De Veluwenaar mocht zuinig zijn, goedgeefs was hij ook. Hij gaf aan de bedelaar en de diaken. Maar Nairac vroeg zich af of het geven aan de bedelaar misschien ook niet voortkwam uit angst voor de 'rode haan', de angst dat de bedelaar bij weigering de hoeve later in brand zou steken. De Veluwenaar was namelijk ook hoogzuinig, '…want hij zal eerder de veearts voor zijn zieke dieren laten komen dan de arts voor een zieke huisgenoot; vee en dokter kosten geld. Mits het geen geld kost, wil hij een arme een dienst bewijzen. Een bewezen dienst beloont hij. Onderdanig is hij aan een ieder die zijn meerdere is. Naar de vreemde kijkt hij met enige achterdocht. Bij de handel op marktdagen komt deze achterdocht ook naar voren.' Nairac voegde er aan toe dat de Veluwenaar op de markt vaak te veel drinkt – een constatering die door alle burgemeester op de Noordwest-Veluwe werd onderschreven.[268]

Het mes zat volgens Nairac 'los in de zak', vooral bij de boerenknecht, en zeker als het zijn 'deern' betrof.[269] Kermis en markt waren berucht om de vechtpartijen. Alcohol speelde daarbij vaak een rol.[270] Op de markt in Nunspeet werd in 1876 een jongeman met een mes doodgestoken.[271] Burgemeester Backer van Elburg moest in 1899 de officier van

De boer en zijn wereld

In 1959 publiceerde dr. H.A. Sillevis zijn wetenschappelijke studie '*De boer en zijn wereld, de boerenbevolking van de N.W.-Veluwe sociaal typologisch beschouwd*'.[277] Vertrekpunt voor Sillevis was de constatering dat de 'N.W. Veluwe – de kuststrook langs de voormalige Zuiderzee van Hierden tot en met Doornspijk – één van de streken van Nederland [is], waar de boerenbevolking door zich te isoleren nog een specifiek eigen en vergelijkenderwijze aparte karakteristiek vertoont. 'Bij een oppervlakkige beschouwing blijkt dit reeds uit het feit dat de ouderen er nog geheel of gedeeltelijk de traditionele klederdracht trouw zijn gebleven.' Voordat deze specifieke boerencultuur zou verdwijnen, wilde Sillevis het karakter daarvan vastleggen. In zijn diepgravende sociologisch-antropologische studie constateerde hij onder meer dat de Veluwse boer door zijn gebondenheid aan de grond in een geografisch beperkte omgeving leefde. 'De gebogen houding was kenmerkend voor de boer. Spade, schop, zeis, sikkel en vele andere gereedschappen waren slechts in gekromde houding te bedienen. […] Het bewerken van de grond was zijn belangrijkste opgave. Bij al zijn activiteiten was hij afhankelijk van de seizoenen en het weer.' Hij moest werken 'in het zweet zijns aanschijns'. Sillevis: 'De Calvinistische geloofsovertuiging, waaruit deze imperatief voortkomt, past uitstekend bij de eisen, die de arbeidswereld door zijn geaardheid de boer stelt. Hij manifesteert met zijn altijd bezig zijn, willen zijn en moeten zijn, een bestaanssituatie, waar een verzoening tot stand is gekomen tussen eigen keuze en vreemde dwang. De boerse arbeidzaamheid is tegelijkertijd noodzaak, een gewoonte, een behoefte en een behoren.' In het harde werken zal de Veluwse boer overigens niet veel hebben afgeweken van boeren elders in Nederland. Maar met zijn studie heeft Sillevis wel een bijzonder diepgravend en goed gedocumenteerde beeld geschetst van het leven van de Veluwse boer.

CultAtlas_Nunspeet_DEF_herkoppeld2.indd 74 27-10-2015 16:54:45

Schaapskooi in Elspeet, jaartal onbekend (Streekarchivariaat West-Veluwe).

justitie in Zwolle verzoeken om extra marechaussee in te zetten om boeren en vissers op de jaarmarkt uit elkaar te houden. Bezoekers van de markt trokken toen met het nodige lawaai door de stad. Men liet zich de jaarlijkse confrontatie niet zo maar ontzeggen.[272] Dat men het recht zo nodig in eigen hand nam, bleek ook bij de kerkelijke conflicten in Ermelo en Elspeet rond het midden van de negentiende eeuw. Geweld werd niet geschuwd. Vechtpartijen leken tot de jaarlijks terugkerende gebruiken te behoren.[273]

Dat de inwoners van de Noordwest-Veluwe niet altijd even gemakkelijk en vriendelijk waren, kreeg ook dominee H.W. Witteveen in 1846 te horen. Een oudere collega waarschuwde hem: 'Witteveen,' zei hij, 'als zij u maar niet moorden te Ermelo, gelijk zij Bierhuis – de voorlaatste predikant – hebben gedaan.' Een andere predikant zei hem: 'Broeder! Te Ermelo zijn zij gewend het schaap te scheren en dan te slachten.'[274] Nog in 1918 werd melding gemaakt van het veel voorkomende bekkensnijden, een verboden spel dat vooral tijdens het schaapscheren werd gespeeld, en waarbij het de bedoeling was om de tegenstander met een mes of scherpe munt in het gezicht te verwonden.[275]

Het waren volgens burgemeester Nairac overigens vooral de mannen die zich misdroegen. Over de vrouwen was hij bijzonder hoffelijk: 'De vrouwen der Veluwe bezitten alle deugden, en geene der gebreken van de Veluwenaar.'[276]

De Veluwenaar anders?

De beschrijvingen van Nairac en de vaak ongenuanceerde berichten van zijn collega-burgemeesters botsten met de beschrijvingen van de romantische wandelaars en schilders, die de Veluwe vanaf 1850 steeds vaker aandeden. De Elburgse wandelaar en oud-militair H.G. Haasloop Werner tekende in de Geldersche Volks-Almanak van 1851 in het artikel '*Iets, betrekkelijk de gemeente Ermeloo en de zeden en harer inwoners*' een pittoresk beeld op van de gemeente en haar inwoners.[278] 'De vreemdeling moge zich bedroeven over een land waar schaarsheid der dorpen het bewijs is van de schraalheid van den bodem; toch leeft hier de landman vergenoegd op zijn eigen grond, schoon ook zijn overige rijkdom slechts een klein getal hoornbeesten van een ligt soort, en eene kudde Veluwsche schappen, bestaat. […] Volksvermaken en landelijke feesten zijn hun vreemd; slechts eenmaal in het jaar wordt bij de boeren, die schapen houden, schaapskermis of het feest der schaapscheren gevierd. Wat de geaardheid der Vierholters aangaat, men vindt hier het stijf eenvoudige van den boerenstand, maar zij zijn daarbij vriendelijk en beschaafd. […] De vrouwen en meisjes belasten zich, behalve met het huiswerk, met het schoonhouden en wieden der landerijen, en het aanleggen en onderhouden van een bloem- en moestuintje, dat slechts eenige schreden groot is, en waar […] kruiden gekweekt worden, die aan het hier zoo algemeen beminde melkmoes den eigenaardigen smaak geven moet.'[279] De Haarlemse doopsgezinde predikant Jacobus Craandijk schetste in zijn '*Wandelingen door Nederland*' dertig jaar later een vergelijkbaar beeld.

Schrijver en folklorist Jac Gazenbeek beschreef de gewoonten en gebruiken van de oude Veluwenaars. Afbeelding van een man van 'het echte Veluwsche ras', in het boek 'Het wilt en bijster landt van Veluwen' (1938).

De vraag die veel auteurs zich uiteindelijk stelden, was of de Noordwest-Veluwenaar een specifiek karakter had, dat hem onderscheidde van andere Nederlanders. 'Nee,' was over het algemeen de eindconclusie, al merkte burgemeester Nairac wel op dat op de Over-Veluwe – dat tegenwoordig de Noordwest-Veluwe wordt genoemd – het echte Veluwse karakter zuiverder bestond dan in zijn eigen gemeente Barneveld, waar de invloed van immigranten groter was.[280] Als de Veluwenaar al iets specifieks had, dan moest dit volgens Nairac gezocht worden in zijn godsdienstige opvattingen. Alle overige karaktertrekken had hij gemeen met andere plattelandssamenlevingen in gelijksoortige sociaal-economische en geografische omstandigheden.[281]

Oogstfeest in Hulshorst, waarbij de rogge traditioneel wordt geoogst. De foto is van 1994. Op de achtergrond molen De Maagd (Streekarchivariaat West-Veluwe).

Avondschemering op de Zoom, ca. 1905. Schilderij van Edzard Willem Koning (1869-1954). Collectie Gemeente Nunspeet, bruikleen particuliere collectie.

Ook Jac. Gazenbeek, een kenner van de Veluwe bij uitstek, sloot zich in 1938 bij de volgende conclusie van burgemeester Nairac aan.[282] 'De Veluwenaars houden er geen apart karakter op na, de schrale bodem maakte hen kerks, ernstig, voorzigtig, huiselijk, zuinig, arbeidzaam, goedhartig,' schreef Nairac aan het einde van zijn betoog. 'We zullen het hierbij laten, want hoe gaarne ook, Engelen kunnen wij niet van hen maken, en 't ging er waarlijk al druk op aan. Het grootste deel van mijn leven bragt ik onder hen door, met dankbare waardeering van het vele goede, dat den Veluwenaar kenmerkt. Sela!'[283]

CultAtlas_Nunspeet_DEF_herkoppeld2.indd 75 27-10-2015 16:54:48

1.3

Oude bossen

De oude droge bossen bij Elspeet en Vierhouten

Een belangrijk deel van het landschap in de gemeente Nunspeet wordt tegenwoordig gevormd door bossen. Vaak betreft het relatief jonge bossen, die vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw zijn aangelegd (zie deel 1 thema 6.7 en 6.8). Maar rond Elspeet en Vierhouten liggen ook aanzienlijk oudere bossen, die stammen uit de middeleeuwen. Landschappelijk zijn deze bossen vaak nog goed herkenbaar, en ook ecologisch zijn de bossen waardevol. Dit dubbele thema gaat in op deze zogenaamde malebossen van Elspeet en Vierhouten. Thema 1.4 gaat in op de oude bossen langs de Zoom en de Leuvenumse Beek.

Wie door het Vierhouter of Elspeter Bos wandelt, kan het oude boombos herkennen aan de metershoge moskragen, de instortende beuken, de kwijnende eiken en vooral de 'dansende beuken'. Op de foto het Elspeter Bos iets ten zuiden van de Vierhouterweg.

Ingestorte beuk in het Vierhouter Bos.

Malebossen

Het grootste deel van de oude droge bossen op de landschapskaart ligt binnen de begrenzing van de malebossen: het Vierhouter en Elspeter Bos. De malebossen stammen oorspronkelijk uit de middeleeuwen (zie ook deel 1 thema 3.6). Kenmerkend voor de malebossen is hun ligging op de stuwwallen. In de negentiende eeuw vormden deze bossen een groene oase in het dorre landschap van heide en stuifzand. Wandelaars en schrijvers bezongen de wijze waarop de oude malebossen 'de heuvelen bekronen'. 'Van verre onderscheiden wij de donkere massa's der Vierhouter, Leuvenumsche, Speulder en Soerensche bosschen, in wijden kring den horizon begrenzend.'[402] De oude bossen dankten hun bestaan aan de relatief rijke zandgrond van de stuwwal (waardoor op die plekken stevige bomen konden groeien) en aan de maalschappen die het bos beschermden (zie ook deel 1, thema's 3.6 en 4.6). Dit thema gaat vooral in op het historische landschap en de verschillende typen oude bossen.

Binnen de malebossen kwam zowel hakhoutbos, als opgaand bos voor. De voornaamste boomsoorten waren eik en beuk. In veel oude bossen zijn tegenwoordig de bomen verdwenen die er onder het oorspronkelijke malebeheer groeiden. Vaak zijn de bossen volledig omgezet naar bijvoorbeeld naaldbos. Maar er zijn ook nog grote stukken bos, waar het oorspronkelijke beheer zichtbaar is, zowel wat betreft boomsoorten als boomvormen. Om deze oude bossen op het spoor te komen is gebruik gemaakt van een inventarisatie van inheemse bomen en struiken, die veel in dergelijke bossen voorkomen.[403] De resultaten hiervan zijn globaal gecontroleerd. Uitgebreider veldonderzoek kan de resultaten in de toekomst aanscherpen en nuanceren.[404] Op basis hiervan worden de volgende varianten van het landschap van de oude malebossen onderscheiden.

Oude droge bossen, boombos met inheems beuk (VB2)

Boombos was in de negentiende eeuw de aanduiding voor opgaand bos, waarmee het werd onderscheiden van het veel vaker voorkomende hakhout. Het boombos van het Elspeter en Vierhouter Bos is na de opheffing van de maalschappen in de negentiende eeuw niet meer geheel gekapt of opnieuw geplant. Het boombos veranderde sinds die tijd wel van aard. Er werd plaatselijk gekapt of gedund en de bomensamenstelling veranderde. Ooit bestonden malebossen vooral uit eiken, die door de maalschappen werden bevoordeeld door jonge beuken te verwijderen. Toen dit beheer wegviel gingen beuken langzamerhand overheersen. Beuken geven veel schaduw, waardoor de eiken afstierven en er niet in slaagden zich te verjongen. In het tegenwoordige boombos zijn nog maar heel plaatselijk eiken te zien.

Het meest opvallende kenmerk van het boombos is – ook nu nog – de vaak uitgesproken kromme vorm van de bomen.[405] Vanwege deze beweeglijk ogende vormen spreekt men ook wel van het 'bos van de dansende bomen'. Er zijn verschillende hypothesen over het ontstaan van de kromme bomen. Het feit dat er veel licht in het bos was, is waarschijnlijk de belangrijkste oorzaak. Door agrarisch medegebruik en het regelmatig kappen van bomen ontstonden open plekken. Bomen bij open plekken hadden de neiging naar licht te groeien, en werden daardoor krom.[406] Een andere veel genoemde reden voor de kromme vormen,

CultAtlas_Nunspeet_DEF_herkoppeld2.indd 116 28-10-2015 10:04:13

is dat er sprake zou zijn van negatieve selectie. De maalschap oogstte vooral de rechte bomen; de overblijvende exemplaren hadden een genetische aanleg voor kromme vormen. Tot slot wordt ook een mogelijk hakhoutverleden als oorzaak genoemd.[407] De opgaande beuken zijn in deze zienswijze gegroeid uit vroeger hakhout. Soms zou dat aan de verbrede stamvoet van de bomen nog te zien zijn.

Kenmerkend voor het boombos zijn ook de metershoge moskragen rond de stammen. Als oorzaken worden genoemd: de permanent hoge luchtvochtigheid, de ouderdom van het bos, waardoor relictpopulaties mossen konden overleven, het extensieve bosbeheer, dat zorgt voor stabiliteit van de milieuomstandigheden, en de aanwezigheid van veel dood hout, kromme stammen en bastwonden.[408]

Ten slotte is de aanwezigheid van instortende beuken kenmerkend. Als de beuken niet worden gekapt, kunnen ze enkele honderden jaren oud worden, maar uiteindelijk sterven ze af. De dode stammen blijven vaak nog even staan, vaak bedekt met tonderzwammen, en vallen uiteindelijk om.

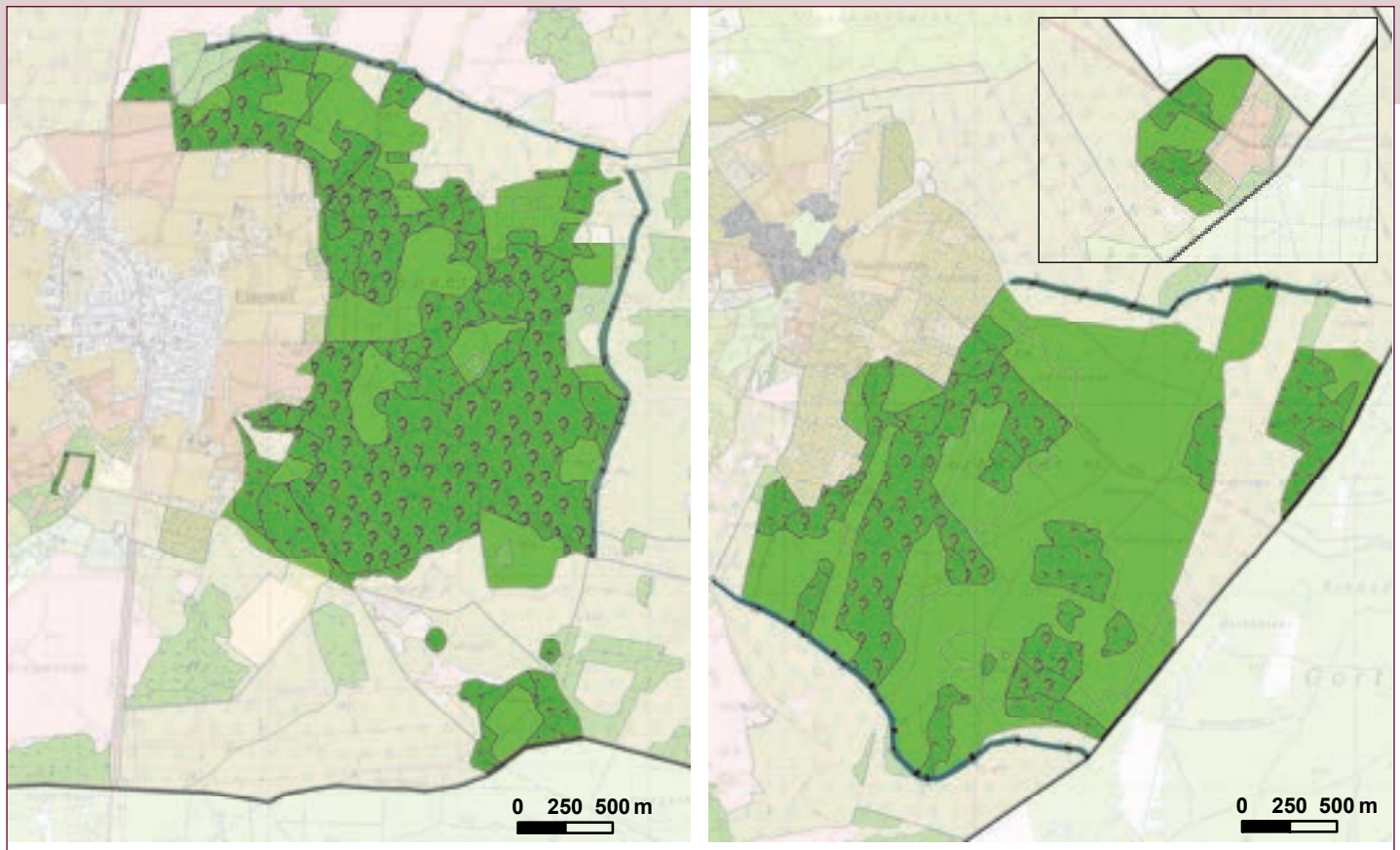

Oud bos bij Elspeet (links) en Vierhouten (rechts; de inzet betreft het oude bos bij Soerel). Als oude bossen zijn aangemerkt die bossen die al in de eerste helft van de negentiende eeuw bestonden. De oude bossen op de landschapskaart zijn grotendeels gelegen binnen de bezitsgrenzen van de oude maalschappen.

Het Elspeter Bos vanuit de lucht.

CultAtlas_Nunspeet_DEF_herkoppeld2.indd 117 28-10-2015 10:04:20

2.7 Historische buitenplaatsen

Huize Hulshorst

Op de overgang van het Veluwemassief naar de kustvlakte ontstonden vanaf de zestiende en zeventiende eeuw buitens, waar rijke stadse kooplieden van het buitenleven konden genieten. Aanvankelijk ging het om betrekkelijk eenvoudige 'Stenen Camers', maar in de loop van de tijd werden de buitens uitgebouwd tot voorname huizen met waterpartijen en uitgestrekte parken en tuinen. Nog steeds wordt het landschap rond Hulshorst en Nunspeet gekenmerkt door de buitens Groeneveld, Essenburg, Hulshorst en Grote Bunte.

Verdwenen landhuis

Aan het begin van de negentiende eeuw had Huize Hulshorst het aanzien van een langwerpige boerenhoeve. De familie Van Meurs breidde het huis later die eeuw uit met enkele vertrekken.[496] De foto boven – een ansichtkaart van omstreeks 1900 – geeft het resultaat van die uitbreiding weer. In 1904 werd het huis verhoogd met een etage. De foto links – een ansicht uit omstreeks 1905 – laat zien dat door deze verbouwing een imposant huis was ontstaan.[497] Het huis raakte later in verval. De familie liet het huis in 1941 slopen, naar verluid ook om te voorkomen dat het door de Duitsers zou worden gevorderd. Ook tuinelementen als prielen en koepels zijn verdwenen, net als de boerderij Hulshorst, die na een brand in 1976 werd afgebroken. Het koetshuis en de tuinmanswoning, gebouwd eind negentiende eeuw, bleven wél gespaard. Dichter bij het station verscheen een nieuw, maar veel kleiner huis Hulshorst, waar de laatste eigenaar, mevrouw Van Voorst van Beest, in 1952 overleed.[498]

De oorsprong van de Veluwse buitenplaatsen

De oorsprong van veel Veluwse buitenplaatsen ligt in de zeventiende eeuw. In steden als Harderwijk ontstond een nieuwe klasse van rijke kooplui en regenten. Zij belegden hun geld in grondbezit op de Veluwe (zie deel thema 4.3) en gingen er geleidelijk toe over om daar zelf in de zomer te verblijven. In een bestaande boerderij werd een herenkamer ingericht, een 'mooie' kamer in het woongedeelte van de boer en boerin, waar een vermogende familie uit de stad 's zomers haar intrek kon nemen.

De buurtschap Hulshorst moet in de achttiende eeuw een gewild oord zijn geweest voor de Harderwijkse elite. De haardstedenlijst van Hulshorst van 1749 noemt in Hulshorst 25 'camers'. Een groot aantal werd bewoond door zogenaamde 'capitalisten'.[482] In deze lijsten komen veel namen voor van Harderwijkse burgemeesterfamilies, zoals De Meester, Boonen, Pronck en Geltsayer.[483]

Een aantal camers had zich rond 1750 ontwikkeld tot een afzonderlijk gebouw naast de boerderij, ook wel 'Stenen camer' genoemd. Als een familie veel geld had, of er vaker wilde verblijven, werd de Stenen Camer vervangen door een representatief landhuis. De omgeving van zo'n landhuis kon worden verfraaid met parken, sterrenbossen en vijvers.[484] Het landschap van de buitenplaatsen rond Hulshorst en Nunspeet is weergegeven op de overzichtskaart in thema 2.1.

Hulshorst, erf van voorname eigenaren (code VJ9)

Huis Hulshorst ontstond in het agrarische landschap van de lage hoevestroken (zie thema 2.2). Dit gebied lag voldoende laag om – toen de Camers werden uitgebouwd tot voorname huizen – waterpartijen te kunnen aanleggen.[485]

Hulshorst werd al in 1294 als Holtshorst in archieven vermeld (zie thema 4.8). Soms wordt daarmee de indruk gewekt dat het

De parkstijlen

Landgoed Hulshorst omstreeks 1800, 1900 en 2000. Het deel dat nu als buitenplaats is getypeerd, is met een doorzichtige paarse lijn over de kaartjes getekend. Door schaalverschillen komt de lijn niet helemaal overeen met de topografie op de kaartjes.

CultAtlas_Nunspeet_DEF_herkoppeld2.indd 148 28-10-2015 13:33:18

landgoed al tot deze tijd teruggaat, maar dat is zeker niet het geval. Hulshorst was waarschijnlijk in eerste instantie de naam van een boerderij. In de loop van de tijd nam de buurtschap de naam van deze boerderij over.[486] Veel later ontstond hier Huis Hulshorst.

Het erf Hulshorst, dat waarschijnlijk de voorganger was van het latere Huis Hulshorst, werd in 1534 genoemd als bezit van de familie Van Spuelde. Waarschijnlijk was het toen nog een gewone boerderij, onderdeel van het bezit van Gerrit van Spuelde, een van de vroege grootgrondbezitters in dit gebied.[487] Door vererving kwam het goed in handen van de invloedrijke familie Van Arnhem. Omstreeks 1650 was er sprake van 'huys te Hulshorst', een klein erf met ongeveer 1 hectare land.[488]

Door een huwelijk kwam het goed in 1654 in handen van de familie Van Spaen, ook een bijzonder welgestelde adellijke familie. Dergelijke families aasden op lucratieve baantjes als ambtsjonker in het bestuur van de Veluwse scholtambten. Mogelijk was dat de reden om in Hulshorst grond te kopen. Waarschijnlijk heeft de familie Van Spaen nooit op Hulshorst gewoond.[489] De adel verbleef in die tijd liever in de omgeving van Deventer en Arnhem, en de familie beschikte ook over de kastelen Biljoen bij Velp en Moyland bij Kleef.[490] In 1747 duidde de Tegenwoordige Staat van Gelderland het huis aan als 'Oud Ambtelijk Huis'.

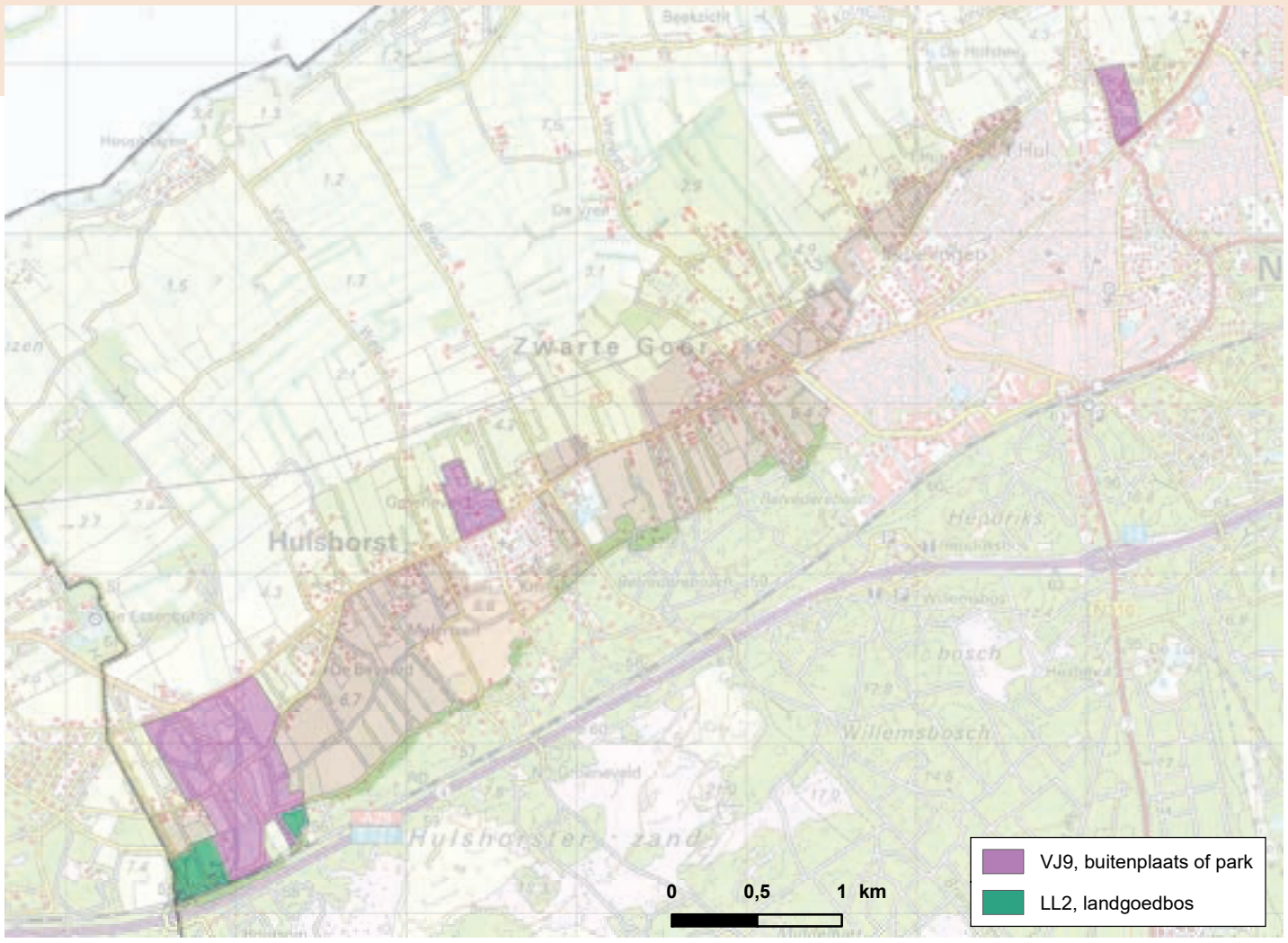

Ontwikkeling tot buitenplaats

In 1767 kocht Engelbert van Ardesch Hulshorst aan. Anders dan zijn voorgangers was hij veel meer aan de Noordwest-Veluwe verbonden. Hij was ontvanger te Harderwijk, waardijn van de Gelderse Munt, en tussen 1795 en 1811 ook schout van Nunspeet.[491] Waarschijnlijk bouwde hij het gebied rond huis Hulshorst uit tot een voornaam verblijf met een buitenplaats. Dat blijkt niet alleen uit de vermelding als 'heerenhuis' in 1798, maar vooral ook uit de detailkaart van het park uit 1805, waarop de parkstructuren duidelijk zichtbaar zijn.[492]

In 1813 kwam Hulshorst in handen van het Harderwijker burgemeestersgeslacht

Voorjaar op de oude buitenplaats Hulshorst. Gazon met daarachter een slingerende laan met rode beuken.

CultAtlas_Nunspeet_DEF_herkoppeld2.indd 149 28-10-2015 13:33:29